

OP WEG

1^e jaargang - editie nummer 1 - 2026

in de Hollandse Waterlinies

NEEM
GRATIS
MEE!

5
JAAR

HOLLANDSE
WATERLINIES
UNESCO WERELDERFgoed

Op ontdekking in Slot Loevestein

Jaarrond leuke activiteiten en evenementen

Slot Loevestein is een imponerend middeleeuws kasteel, omgeven door een 17e-eeuwse vesting. Met haar aarden wallen, dubbele grachten, bastions, bomvrij onderkomen en het straatje met soldatenhuisjes ademt de vesting nog steeds de sfeer van een soldatendorp. Hier hebben mensen eeuwenlang gewoond, gewerkt en gevochten. Omdat het slot uit de middeleeuwen stamt, ook een staatsgevangenis is geweest én deel uitmaakte van de Hollandse Waterlinie, is er heel wat te zien en ontdekken. Kijk eens hoe dik de muren van het kasteel zijn. En ga op zoek naar de boekenkist waarin Hugo de Groot uit dit machtige slot ontsnapte!

HELP HUGO ZOEKEN

Er is meer! Kinderen duiken in de geschiedenis van Loevestein met de speurtocht 'Help Hugo zoeken'. Hierin ga je op zoek naar iets belangrijks wat Hugo is kwijt geraakt. Tijdens een leuke tocht door het kasteel en de vesting maak je

kennis met de drie bewoners van Loevestein: ridder Dirc, gevangene Hugo en soldaat Thomas.

Kinderen leren spelenderwijs meer over de geschiedenis met leuke doe-opdrachten. Vind de juiste mix van ingrediënten voor buskruit en laat de vesting schudden op haar grondvesten, leer musketschieten, of zet de vesting onder water met het waterspel.

De speurtocht sluit af in de tentoonstelling 'Opgegraven'. Loevestein had een militaire functie en is nooit door adellijke families bewoond. Wel woonden er kasteleins, soldaten en gewone burgers. In de soldatenhuisjes zie je sporen van hun levens. Soms heel bijzonder, soms ook verrassend gewoon.

ACTIVITEITEN

In elke schoolvakantie bruist Slot Loevestein van de extra verhalen, workshops en leuke kinderactiviteiten. Ga boogschieten met de kasteel-schutter, ontdek middeleeuwse kampementen en bewonder oude ambachten. En mis natuurlijk het grote jaarlijkse riddertoernooi, het sfeervolle sintfestijn en de magische winteravonden niet. Op Slot Loevestein komen geschiedenis, avontuur en plezier samen.

Slot Loevestein
Loevestein 1, Poederroijen
0183 44 7171
www.slotloevestein.nl

Colofon

Uitgever	RS Mediagroep
Accountmanager	Annalies Puchala Bert Vredeveld
Redactie	Pact van Loevestein, Hollandse Waterlinies uniek-design.nl
Vormgeving	Martin van Lokven, Jessica de Korte, Melissa de Heus, Desiree Meulemans, Chris Will, Roland Rijnders, Jessie Kamp, Ministerie van Beeld, VVV Biesboschlinie, Nationaal Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Deze uitgave is met zorgvuldigheid samengesteld. RS Mediagroep is niet verantwoordelijk voor enige directe of indirecte schade die zou kunnen ontstaan door het gebruik van de hierin aangeboden informatie. Aan de inhoud van deze brochure kunnen op geen enkele manier rechten worden ontleend of aanspraken worden gemaakt.

RS Mediagroep
Bolderweg 2, 1332 AT Almere
Telefoon: 036 204 90 90
info@rsmediagroep.nl

 volg ons ook op facebook

www.rsmediagroep.nl

Als voorzitter van het Pact van Loevestein ben ik er trots op dat we zoveel forten en andere liniewerken binnen onze regio hebben. Niet zomaar militair erfgoed, maar uniek UNESCO Werelderfgoed.

Vijf jaar geleden nam deze VN-organisatie het besluit om de Nieuwe Hollandse Waterlinie toe te voegen aan de Stelling van Amsterdam. Sindsdien zijn ze samen één Werelderfgoed: de Hollandse Waterlinies.

Helemaal terecht, wat mij betreft. De Hollandse Waterlinies zijn onderdeel van het verhaal van Nederland. Een slim systeem om Holland te beschermen tegen militaire dreiging. Fascinerend hoe we vroeger dankzij het water – dat zelf soms ook een bedreiging was – vijanden konden tegenhouden. Het typeert onze eeuwenoude Nederlandse vaardigheid om het water te 'beheersen'.

Ik kom altijd graag op de forten, die fungeren als duidelijke bakens in het landschap. Het is geweldig dat de forten en andere werken in veel gevallen toegankelijk zijn voor het publiek en nieuwe functies kregen.

Ook de dijken, sluizen en andere onderdelen van de linie, vertellen nog steeds het verhaal van de Hollandse Waterlinies. Deze jubileumpublicatie geeft inhoud aan verleden, heden en toekomst van de waterlinie in het gebied van Pact van Loevestein. Ik wens u veel leesplezier en ik hoop vooral dat deze uitgave stimuleert om zelf op pad te gaan. Dat is inspirerend en verrijkend!

Rutger van Stappershoeve
Voorzitter Pact van Loevestein (regionale samenwerking in de Hollandse Waterlinies)

Het ontstaan van de linies

1573: Eerste inundatie bij Alkmaar

In de Tachtigjarige Oorlog werd Alkmaar omsingeld door Spanjaarden. Op 23 september staken ze de dijken door. De Spaanse troepen bleven steken in de modder en trokken zich terug. De eerste inundatie was een succes!

1794-1795: Waterlinie werkt niet door vorst

Inundaties rond Culemborg houden Franse troepen tegen. Totdat het hard gaat vriezen. De Fransen trekken de bevroren Lek over en nemen moeiteloos Utrecht in.

1870: 1e mobilisatie

Tijdens de Frans-Pruisische oorlog worden 50.000 mannen gemobiliseerd. Na 9 weken eindigt de mobilisatie. De waterlinie wordt niet in werking gesteld.

1672

1672: Oude Hollandse Waterlinie

In het Rampjaar 1672 werd de jonge Republiek van vier kanten aangevalen. Prins Willem III besluit om grote delen land onder water te zetten, van Muiden tot de Biesbosch; het begin van de Oude Hollandse Waterlinie.

1811-1815

1811: Napoleon en Kraijenhoff

Napoleon en generaal Kraijenhoff plannen een nieuwe waterlinie. De linie schuift op naar het oosten om Utrecht te beschermen.

1815: Nieuwe Hollandse Waterlinie

Koning Willem I start de bouw van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, die tientallen jaren duurt.

1880

1880-1914: Stelling van Amsterdam

Rond Amsterdam wordt een Nationaal Reduit aangelegd. Het laatste toevluchtsoord voor de Koning(in), regering, leger en volk bij een vijandelijke aanval.

1573

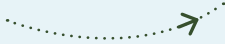
1794

1870

Nederland en water gaan hand in hand. Al eeuwenlang werken de Nederlanders tegen én met het water. Met dijken en sluisen zorgden ze ervoor dat land bewoonbaar werd. Diezelfde dijken en sluisen konden echter ook worden ingezet om land onder water te zetten en zo de vijand tegen te houden. Een buitengewoon slimme manier van verdedigen met water als bondgenoot. Met successen én mislukkingen.

Ontdek meer!

1885: Brisantgranaat

Bakstenen forten blijken niet bestand tegen de brisantgranaat. De Nieuwe Hollandse Waterlinie is in een klap verouderd. De betonnen forten in de Stelling van Amsterdam worden de norm.

1939: 3e mobilisatie

Aan de vooravond van WO II worden delen van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder water gezet. Tevergeefs...

1963: Afschaffing Kringenwet

Dankzij de Kringenwet hebben de Hollandse Waterlinies nog steeds een groen en open landschap.

1996: De Stelling van Amsterdam wordt UNESCO Werelderfgoed

1914-1918: 2e mobilisatie

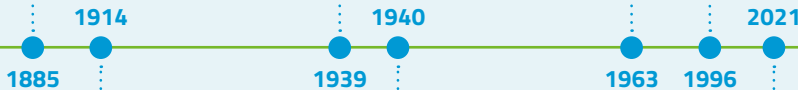
In WO I blijft Nederland neutraal. Tijdens de jarenlange mobilisatie wordt de waterlinie verbeterd.

1940-45: Linie verliest functie

In 1940 vliegen de Duitsers over de Hollandse Waterlinies heen en droppen troepen achter de linies. De linie verliest haar functie.

2021: UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is op 26 juli 2021 toegevoegd aan de Stelling van Amsterdam. Samen zijn ze nu één UNESCO Werelderfgoed.

TIP
Online 10%
korting

Ontdek UNESCO Werelderfgoed Kinderdijk

Waar water en molens in beweging
blijven. Ervaar dit unieke stukje
Nederland van dichtbij! Schaf je
tickets eenvoudig online aan:

Kinderdijk.nl/tickets

5 jaar UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies

De Hollandse Waterlinies bestaan uit twee historische linies: de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. De Stelling van Amsterdam is al sinds 1996 UNESCO Werelderfgoed. Op 26 juli 2021 is de Nieuwe Hollandse Waterlinie daaraan toegevoegd. Samen zijn ze nu één Werelderfgoed. In 2026 vieren we het 1e lustrum van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies!

UNESCO Werelderfgoed

UNESCO Werelderfgoed is een gebied of gebouw van unieke en universele waarde voor de mensheid. Om dit erfgoed internationaal te beschermen, is in 1972 het Werelderfgoedverdrag opgesteld. Zodat ook toekomstige generaties deze unieke plekken kunnen blijven ontdekken en beleven. Het verdrag is inmiddels door 193 lidstaten ondertekend.

De basisgedachte van UNESCO is vrede creëren in de hoofden van mensen. Werelderfgoed speelt daarin een rol, evenals onderwijs en wetenschap. Het draait daarbij om respect, begrip, leren van elkaar over culturele verschillen en hoe je verschillen kunt overbruggen.

Michelinster:

Uniek en onvervangbaar in de wereld

Alleen erfgoed dat uniek en onvervangbaar is in de wereld kan de status UNESCO Werelderfgoed krijgen. En dat zijn de Hollandse Waterlinies!

De Hollandse Waterlinies vertellen het unieke verhaal van Nederlands militair waterbeheer en vestingbouw. Nooit eerder is op zo'n grote schaal en op zo'n slimme manier het landschap en het water gebruikt om de vijand op afstand te houden. Ze zijn het bewijs van het Nederlandse vernuft in waterbeheersing.

We zijn trots op ons UNESCO Werelderfgoed! Het is een wereldwijde erkenning van het unieke samenspel van landschap, water en forten. De Hollandse Waterlinies staan nu in het rijtje met de Chinese Muur, Taj Mahal en de Piramides van Gizeh. Allemaal uniek in de wereld.

ONTDEK DE WERELD VAN MORGEN BIJ GEOFORT

HET ZELF DOEN STAAT VOOROP!

Op dit **spannende forteiland** draait alles om de **toekomst** van de aarde. Stap in een lift diep de aarde in, verdwaal in het klimaatdoolhof of bouw de hoogste toren die tegen een aardbeving kan. Zowel **binnen als buiten** is er veel te beleven!

📍 NIEUWE STEEG 74, 4171KG HERWIJNEN

🌐 GEOFORT.NL

Gemeente West Betuwe

www.beleefwestbetuwe.nl

Te midden van de forten van de Hollandse Waterlinies valt nog meer te zien dat verwijst naar de historische verdedigingslinies. Wie vanaf het zuiden de pont van Brakel naar Herwijnen pakt of vanuit het noorden over de Diefdijk richting Asperen rijdt, komt midden in het (water)liniegebied van West Betuwe.

Klompenspaden

Tussen Waal en Linge, in het laagstgelegen deel van de Tielerwaard, is het heerlijk wandelen, fietsen of anderszins recreëren. In dit westelijke puntje van West Betuwe kronkelt het Merckenburgsepad rondom de Nieuwe Zuiderlingedijk en de stadjes Asperen en Heukelum. Gelegen langs de Linge wandel je deze route in de beschutting van Fort bij Asperen en het GeoFort.

Ook in de achtertuin van Fort Vuren, midden in het inundatiegebied van de waterlinie, liggen volop wandelmogelijkheden. Daar kiezen natuurliefhebbers voor het Vurensche Pad dat zich uitstrekt van Waal tot Linge. Met uitzicht op Slot Loevestein bij de start op Fort Vuren bevindt u zich dan midden in de Vestingdriehoek, een historisch knooppunt van drie provincies en drie rivieren. Oversteken naar Slot Loevestein is eventueel mogelijk via een veerverbinding.
www.klompenspaden.nl

Wereldoorlogen

Terwijl de waterlinies ons herinneren aan de oude oorlogen in de (vroeg)moderne tijd, brengen andere overblijfselen de twintigste-eeuwse oorlogen dichterbij. Vlakbij Acqouy zijn loopgraven gereconstrueerd. De 'geulen' in het landschap dienden ter bescherming van soldaten. Ook konden ze via loopgraven snel en makkelijk van het ene naar het andere verdedigingspunt bewegen.

Twee van die concrete verdedigingswerken zijn nog duidelijk aanwezig in het landschap, namelijk de koepelkazemat (type G) en de bunker (type P). De kazemat was vroeger voorzien van mitrailleur, bedoeld om te verdedigen. De bunker juist om te schuilen voor vijandelijk vuur en daarom ook wel groepsschuilplaats genoemd. De loopgraven en de bunkers zijn vrij te bezichtigen. Stap dus gerust even van de fiets of maak al wandelend een uitstapje van de dijk af.

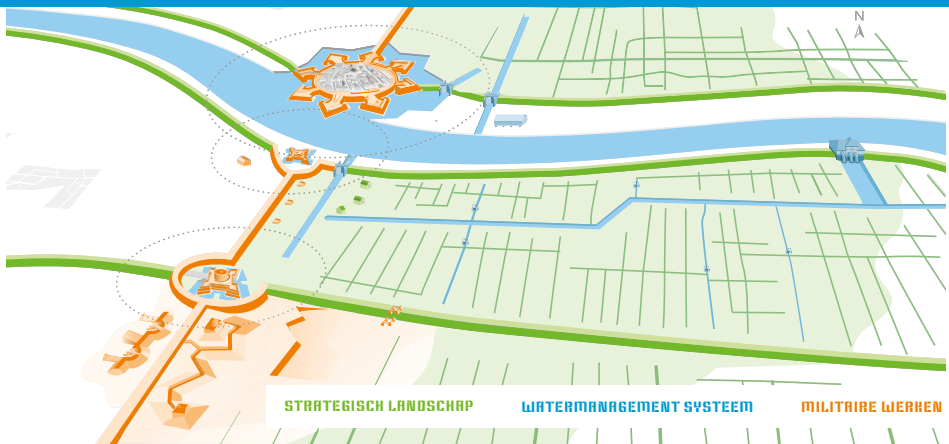
www.tracesofwar.nl

Meer informatie over routes in de regio:

www.beleefwestbetuwe.nl

Zo werkt de Waterlinie

Middenin het Hollandse waterlandschap, diep verscholen in de natuur duiken ze plots voor je op: de forten van de Hollandse Waterlinies. Robuuste locaties in een lint tussen Edam en de Biesbosch, verbonden door wandel-, fiets- en vaarroutes met een gemeenschappelijk verleden. Samen vertellen ze een oer-Hollands verhaal over verdediging met water als bondgenoot. Een verhaal dat goed bewaard is gebleven en dat je steeds weer op je eigen manier kunt ontdekken en beleven.

Landschap met een verhaal

Het landschap van de Hollandse Waterlinies is een bijzonder verhaal dat je pas ziet als je het weet. De openheid en leegte is niet toevallig. Hier bevinden zich onzichtbare verboden kringen, inundatievlaktes en de hoofdverdedigingslijn, die de grens is tussen de veilige en onveilige zijde. Het gebied dat onder water gezet kon worden mocht lang niet worden bebouwd. Zo ontstond een open landschap waar de natuur haar gang kon gaan. In de groene zone langs de forten kun je dat linielandschap nog volop ervaren.

Water als bondgenoot

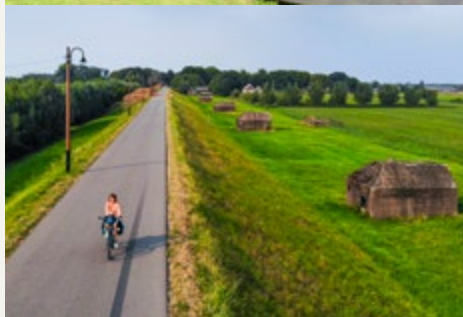
Water was het geheime wapen. Sluizen werden opengezet, dammen gesloten. Via een uniek systeem van sluizen, dijken en kanalen werden brede stroken land tot kniehoogte onder water

gezet: inundatie. Te diep voor man en paard, te ondiep voor boten. Water was de stille verdediging die niemand aan zag komen. Het spannende samenspel van techniek, vernuft en water schrok de vijand af. Er was geen doorkomen aan. Zo werd water een bondgenoot.

Water heeft zijn militaire functie als verdediging tegen vijanden verloren. Wel is er een nieuwe vijand: klimaatverandering. Steeds vaker heeft Nederland te maken met extreem weer; we moeten de klappen opvangen van droogte en hoosbuien. De Hollandse Waterlinies kunnen daarbij een rol spelen. Door het inzetten van het watersysteem kan in tijden van droogte het oppervlaktewater van akkers en weidegronden op peil gehouden worden. De grote open inundatievelden kunnen bij veel neerslag dienen als waterbekken om het overtollige water op te vangen.

Sterk front

De forten, groepsschuilplaatsen, kazematten en batterijen zijn nog steeds zichtbaar en daardoor het bekendste onderdeel van de Hollandse Waterlinies. Op kwetsbare plekken die niet onder water gezet konden worden, zijn forten gebouwd. Sterke gebouwen, letterlijk en figuurlijk goed verscholen in het landschap om de vijand de weg te versperren. Gebakken in steen en beton vormen ze met elkaar een sterk front.

Jarenlang waren ze verlaten, vergeten en overwoerd. Nu hebben ze een nieuwe functie gekregen. Het zijn plekken waar verhalen keer op keer worden verteld en bezoekers kunnen genieten van natuur, kunst, cultuur en horeca.

Historie

Van 1815 tot 1940 bouwde Nederland aan de Hollandse Waterlinies. De Oude Hollandse Waterlinie werd verbeterd en uitgebreid, zodat ook de stad Utrecht binnen de nieuwe waterlinie viel. Strategische plekken in de oude linie werden opgenomen, waaronder kastelen en vestingsteden uit de 16e en 17e eeuw. Rond Utrecht werden nieuwe forten gebouwd; zo ontstond de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Vanaf 1880 werd ook nog een ring om Amsterdam gebouwd; de Stelling van Amsterdam. Dit Nationaal Reduit was het laatste toevluchtsoord voor legerleiding, koningshuis en regering. Samen een lint van verdedigingswerken van 200 kilometer lang, met bijna honderd forten, twee kastelen, zes vestingsteden en ruim duizend militaire en waterbouwkundige objecten: inundatiekanalen, sluisen, dijken, kaden en andere militaire bouwwerken.

Al vanaf het begin moesten er voortdurend modernisering plaatsvinden om de ontwikkelingen in oorlogstechniek, bouwkunde en waterbeheersing bij te houden. De inundatiegebieden konden hierdoor sneller en met grotere precisie vollopen.

In 1885, kort na de start van de bouw van de Stelling van Amsterdam, werd de verwoestende brisantgranaat uitgevonden. Baksteen voldeed niet meer als bouw materiaal, er was beton nodig. Daarom zijn - op een na - alle forten in de Stelling van Amsterdam van beton. Deze vroege toepassing van ongewapend beton maakt de forten van grote waarde in de Europese architectuurschiedenis. Ze laten de overgang zien van bakstenen forten naar staal- en betonconstructies.

Al meer dan twee eeuwen zijn de Hollandse Waterlinies een voorbeeld van Nederlands vernuft op het gebied van watermanagement, militaire architectuur én landschapsplanning.

Ontdek meer!

Blokhutboot

De natuur was nog nooit zo dichtbij

Ontdek de Hollandse Waterlinies vanaf het water, op een manier die je nergens anders beleeft. Met een Blokhutboot bepaal je zelf het tempo van je avontuur en vaar je naar de mooiste plekken in de Nederlandse natuur. Overdag ontdek je historische forten, vestingsteden en verborgen strandjes. 's Avonds leg je aan waar jij wilt en overnacht je midden in de natuur, met een uitzicht dat elke dag anders is.

Het mooie is: voor de Blokhutboot heb je geen vaarbewijs nodig. Voor vertrek krijg je een uitgebreide uitleg en handige tips, zodat je ontspannen op pad gaat. Daarna begint het avontuur: zelf

varen naar bijzondere plekken en de Hollandse Waterlinies van dichtbij ontdekken.

Je kunt kiezen uit vier unieke vaargebieden. Op **de Linge** vaar je door het hart van de Betuwe, langs oude dijk dorpjes, historische steden en uitgestrekte fruitboomgaarden. Tussen Gorinchem en Geldermalsen kom je langs bijzondere parels van de Hollandse Waterlinies, zoals Vesting Gorinchem, Fort bij Asperen en GeoFort. Leg aan met de blokhutboot en stap aan wal om deze historische forten en vestingstadjes te bezoeken. De kronkelende rivier maakt elke bocht een nieuwe ontdekking.

In de **Bommelerwaard** ervaar je misschien wel het meest veelzijdige vaargebied. Hier wisselen prachtige natuur, rustige strandjes en gezellige havens elkaar af. Vaar bijvoorbeeld naar de gerestaureerde vestingstad Heusden. Meer aan in de sfeervolle stadshaven en wandel zo het historische centrum in voor een diner of een drankje op een van de gezellige terrassen.

Wie op zoek is naar pure natuur kiest voor **Nationaal Park De Biesbosch**, het grootste zoetwatergetijdengebied van Europa. Tussen de krekens en wilgenbossen vaar je door een uniek landschap, maar kun je ook koers zetten naar het

charmante vestingstadje Geertruidenberg voor een bezoek aan deze historische plek.

In het **Land van Maas en Waal** vind je tenslotte de perfecte combinatie van rust, natuur en gezellige horeca. Ideaal voor wie ontspannen wil varen en onderweg wil aanmeren voor een terras of goed restaurant.

Nederland heeft zoveel moois te bieden, van indrukwekkende waterlinies en historische vestingstadjes tot uitgestrekte natuur. Met een Blokhutboot ontdek je al deze bijzondere plekken op een unieke en avontuurlijke manier, gewoon vanaf het water.

**Blokhutboot, Heerewaardensestraat 24
6624KK Heerewaarden, 0487-573350
www.blokhutboot.nl**

Opstaplocaties

De Biesbosch - Waspijk

De Linge - Arkel

De Bommelerwaard - Heerewaarden

Land van Maas en waal - Maasbommel

Fort Pannerden en Tiel

Tiel en Fort Pannerden zijn twee buitenbeentjes in de Hollandse Waterlinies. Ze liggen ver buiten de linie, maar waren wel onmisbaar voor de waterlinie; zij zorgden voor de watertoevoer naar de inundatiegebieden. Want wat is een waterlinie zonder water?

Fort Pannerden

Ver van de andere forten, vlakbij de Duitse grens, ligt Fort Pannerden. Een parel in de Hollandse Waterlinies met een uniek verhaal. Het fort is gebouwd op een heel strategische plek, waar de Rijn zich splitst in de Waal en het Pannerdensch Kanaal. Het is een zogenaamd sperfort: het kon aan alle kanten verdedigd worden. Het fort heeft maar liefst vijf verdiepingen en ligt grotendeels ondergronds. Perfect gecamoufleerd dus!

Kraan van de Nieuwe Hollandse Waterlinie

Fort Pannerden verdedigde het Pannerdensch Kanaal, maar moest ook voorkomen dat vijanden de rivieren konden afdammen. Als dat zou gebeuren, zou de waterlinie zonder water komen te zitten en was inunderen (bewust onder water zetten) niet meer mogelijk. Daarom wordt het fort ook wel de 'kraan' van de Nieuwe Hollandse Waterlinie genoemd.

Museum met uniek uitzichtpunt

Tegenwoordig is het fort een museum voor jong en oud, waar je makkelijk een hele dag kunt doorbrengen. Dwaal op eigen houtje door de verschillende verdiepingen en tentoonstellingen met boeiende verhalen van bewoners. Ga op expeditie met soldaat Willem Derksen, een gids of doe de escape room. Schiet met het grootste kanon van het fort. Wat je absoluut niet mag missen is het unieke uitzichtpunt bovenop het fort. Hier heb je een panoramisch zicht over de rivieren en zie je hoe de 'kraan' werkte.

Verken de Klompenwaard

Ook het prachtige natuurgebied om het fort is het bezoeken meer dan waard! In 1999 is de Klompenwaard teruggegeven aan de natuur. Sindsdien vind je hier zelfredzame kudde runderen en Konikpaarden, die de Klompenwaard begrazen. In de nevengeul zetten vissen hun eieren af en heeft de bever zich gevestigd. Ook kun je de ijsvogel hier spotten. Je kunt hier vrij struinen buiten de paden en er zijn wandel- en fietsroutes door het gebied.

Inundatiekanaal - Tiels militair erfgoed

Vanuit de Waal bij Tiel loopt een drie kilometer lang kanaal rechtstreeks naar de Linge. Veel mensen weten niet dat dit water een militair doel heeft en niet alleen bestemd is voor sportvisserij. Het Tielse Inundatiekanaal is onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De Linge had niet genoeg water om een gebied ten oosten van Asperen, de polders van de Culemborgerwaard en de Tielervwaard onder water te laten lopen. Daarom is er een kanaal gegraven met een inlaat-sluis om de waterstand in de Linge te verhogen.

Ontdek meer!

Fortverhaal

Piet Visser, gids bij GeoFort, vertelt graag over het fort en de waterlinies.

“De Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft ons meer gekost dan de hele Deltawerken. Alleen al het graven van het Tielse kanaal kwam in 1877 al op 497.000 gulden. Een enorm bedrag voor die tijd. Het is overigens nep-nieuws dat Willem I de bedenker van dit verdedigingswerk geweest is. Het was namelijk niemand minder dan Napoleon zelf die dit bedacht heeft. Hij zag het effect van de Oude Hollandse Waterlinie en nadat hij ons land veroverd had wilde hij hier altijd blijven. Daarom zocht hij manieren om ‘zijn’ land te verdedigen. Na de val van Napoleon was het wel Willem I die de opdracht gaf tot de bouw, in 1815 werd begonnen met het project dat pas in 1870 gereed was. Maar vanaf toen moest er nog wel volop gewerkt worden aan verbetering van het hele project. Zoals bij Tiel waar men in 1877 begon aan de oplossing voor de lage waterstand in de Linge.

Het Inundatiekanaal heeft overigens voor Tiel ook een recreatieve functie gehad: toen er nog ‘echte’ winters bestonden, werden er schaatswedstrijden op het kaarsrechte bevroren kanaal gehouden en in de zomer zwemwedstrijden.”

De Betuwe

een dijk van een landschap, een bezoekje waard!

In de Betuwe is er volop ruimte om actief te ontspannen. Dit gebied is vooral bekend van de fleurige fruitgaarden in de zomer, maar ook in de herfst en winter is het een bezoekje waard. Geniet van de ruige uiterwaarden en kronkelende dijken langs de rivieren. Of bezoek een van de vele bezienswaardigheden zoals kasteel Doornenburg. Het is een écht familiekaasteel waar je heerlijk een dagje met de familie en kinderen kan vertoeven. In de directe omgeving zijn er volop activiteiten zoals een speeltuin en prachtige wandel- en fietsroutes. Uiteraard kun je na afloop in de herberg uitgebreid nagenieten onder het genot van een hapje en een drankje.

Lekker wandelen

Sinds een paar jaar heeft Lingewaard en omgeving een gloednieuw wandelnetwerk. Het netwerk bestaat uit gekleurde, thematische routes en keuzepunten die zijn aangeduid met een letter-cijfercombinatie. De routes zijn goed bewegwijzerd en daardoor eenvoudig te volgen.

Ook liggen er verschillende handige startpunten aan het netwerk. Op de startpunten vind je informatiepanelen met een kaart en handige informatie over de routes en bezienswaardigheden op het netwerk.

Spring op de fiets!

Als je in de lente door de Betuwe fietst, dan is de bloesem overweldigend mooi. En fiets je hier in de zomer en nazomer, dan is het snoepen geblazen van al het heerlijks dat je in stalletjes aan de weg vindt. Die vruchtbare grond zorgt bovendien voor een rijke traditie aan creatieve streekgerechten. Je fietst je buik kogelrond. Toe aan historie en cultuur? Volg dan de route waarin je de geschiedenis van de verdrinken dorpen ontdekt. Want de rivieren brachten hier niet alleen rijkdom, maar spoelden ook wijken, zelfs hele dorpen, weg.

www.bezoekdebetuwe.nl

Spannend, verrassend en schitterend gerestaureerd

Dat is Fort Pannerden

Dit fort van de Nieuwe Hollandse Waterlinie – UNESCO Werelderfgoed – is verkozen tot het mooiste fort van Nederland. Verborgen onder de aarde, vijf verdiepingen, wacht een wereld vol verhalen. En vanaf het dak heb je een spectaculair uitzicht. Waar kun je verder kijken over de **Waal**, **Rijn** en het **Pannerdensch Kanaal** dan hier, bij Doornenburg?

Kom naar Fort Pannerden, midden in het rivierlandschap, en trotseer **water**, **aarde**, **lucht** en **vuur**. Al 150 jaar strijdt het fort met deze elementen. Kies een van de interactieve programma's en ga op ontdekking. Actief en avontuurlijk, of juist relaxed en rustig – binnen of buiten – je vindt er een schat aan spannende verhalen en belevenissen. Met de Museumkaart kun je gratis naar binnen.

Maar dat is niet alles...

Op een stoffige rommelzolder in Doornenburg werd een uniform uit de **Eerste Wereldoorlog** gevonden. In een van de zakken zat een bijna vergane kaart en een zakboekje van **soldaat Willem Derksen**. Willem was in Fort Pannerden gelegerd en heeft tijdens zijn verblijf iets verstopt.

Een geheim? Een schat?

Wat wilde hij verborgen houden?

Voor het geval hem iets zou overkomen, verstopte Willem cryptische aanwijzingen in zijn zakboekje. Welke speurneus durft het aan om zijn geheim te ontrafelen?

Houd je van avontuur én breinbrekers?

Speel dan de real-life game 'Elements'. Samen ga je op pad, verover je ruimte na ruimte en ontdek je stap voor stap het mysterie.

www.fortpannerden.eu

Tussen Lek en Waal

Het gebied tussen de Lek en de Waal begint bij Everdingen en voert via Culemborg, Leerdam en Asperen helemaal tot aan Tiel. Hier kwam via een inlaatsluis het inundatiewater het gebied binnen. Op zwakke plekken zijn versterkingen gebouwd. Veel van deze forten en groepsschuilplaatsen zijn er nog steeds en hebben een nieuwe functie gekregen. Tijd om ze te ontdekken!

Werk aan het Spoel – Culturele hotspot

Werk aan het Spoel in Culemborg is een culturele ontmoetingsplek aan de Lek waar kunst, natuur en historie samenkomen. In het unieke Amfithater zijn 's zomers allerlei culturele evenementen. Vaak huist er ook een artist in residence op het fort.

Bij Caatje aan de Lek kun je ongedwongen eten, drinken en vergaderen, met mooi weer op het heerlijke terras. Een populaire pitstop op een van de fiets-, wandel- en struinroutes die elkaar hier kruisen, vlakbij de aanlegsteiger van de Liniepont. Voor kinderen is er een leuke speurtocht met Mie de Waschvrouw te koop.

Fort Everdingen – Fortbrouwerij & camping

Fort Everdingen is de stoere thuishaven van Fortbrouwerij Duits & Lauret. Hier worden prijswinnende speciaal bieren gebrouwen. Kom zelf proeven in de genieloods met zicht op de brouwinstallatie, of op het terras. Je kunt hier ook terecht voor proeverijen, feesten en zakelijke bijeenkomsten.

Op het fortterrein beleef je een unieke kampeerverving. Tussen de bunkers is plaats voor 30 tenten, 10 campers en een pipowagen. Hier geniet je van rust, ruimte en vrijheid. Enthousiaste vrijwilligers geven elke zondag om 14 uur een rondleiding op het fort.

Diefdijlinie – Groene route

Als een lang, groen lint steekt de Diefdijk boven het landschap uit. Deze dijk bestond al in de 13e eeuw en verbindt Fort Everdingen met Fort Vuren. Eeuwenlang beschermde de dijk Vijfheerenlanden en de Alblasserwaard tegen overstromingen. In de 19e eeuw werd de dijk ingepast in de Nieuwe Hollandse Waterlinie om het water uit de Betuwe tegen te houden. Zo ontstond een groot inundatiegebied. Nu kun je er prachtig over wandelen en fietsen.

Doorgezaagde Bunker – Kunststuk aan de Diefdijk

Aan de Diefdijk ligt een bijzonder object: een groepsschuilplaats die dwars doormidden is

Liniepont over de Lek

Bezoek drie forten op een dag: de E-Liniepont vaart over de Lek tussen Werk aan het Spoel, Fort Everdingen en Werk aan de Groeneweg in Schalkwijk. Speciaal voor wandelaars en fietsers die dit prachtige gebied willen verkennen, waar ook nog Fort Honswijk, Werk aan de Korte Uitweg en Werk aan de Waalse Wetering liggen.

gezaagd. In 2010 is de bunker in tweeën gedeeld met een diamantzaag door het metersdikke gewapende beton. Dit monnikenwerk duurde wel vier weken, maar nu kun je dwars door de groepschuilplaats heen lopen, vanaf de dijk tot over het water. Aan de randen van het pad staan palen die de waterhoogte bij inundatie aangeven. Een waar kunststuk van Studio RAAAF | Atelier de Lyon.

Fort Asperen – Stoer torenfort aan de Linge

Aan de idyllische Linge ligt één van de mooiste torenforten van de Hollandse Waterlinies. In dit stoere torenfort van vier verdiepingen is van alles te ontdekken. Bekijk de Hollandse Waterlinies met een 3D-bril en zie hoe de soldaten leefden in het kille fort. In het WO2- en Vliegeniersmuseum Sky of Hope zie je persoonlijke spullen van neergestorte vliegeniers, burgers, verzetsstrijders en Joden. De vrijwillige gidsen vertellen je er graag alles over. Beklim ook de toren om de glazen koepel van dichtbij te zien en geniet van het weidse uitzicht. De Genieloods is het hele jaar open voor lunch, borrel of diner. In de zomer zit je er heerlijk op het terras met prachtig uitzicht op het torenfort en de Linge.

Geofort – 100% Kidsproof

Dit spannende forteiland is een educatieve

attractie waar alles om de toekomst van de aarde draait. De thema's klimaat, energie en water staan centraal. Stap in een lift diep de aarde in, verdwaal in het klimaatdoolhof of bouw de hoogste toren die tegen een aardbeving kan. Kinderen komen volop aan hun trekken in dit interactieve museum, én buiten in de gratis Speurtuin met vleermuizen, geheime paadjes en verrassingen. Zelf doen staat voorop!

Wil je meer weten over 'Fort bij de Nieuwe Steeg', zoals dit fort oorspronkelijk heette? Iedere zondag kun je op pad met een gids (vooraf reserveren). Of doe de HistoTour met het Historisch Fort Ticket (€ 8) voor volwassenen. Voor kinderen is er een leuke fotospeurtocht over het fort.

Forten in Minecraft

Wist je dat alle forten in Minecraft staan? Bij GeoFort bouwden ze heel Nederland na in het populaire spel Minecraft. Deze unieke virtuele wereld heet GeoCraftNL. Ook de forten van de Hollandse Waterlinies hebben een mooie plek gekregen in deze virtuele omgeving.

Ontdek meer!

Beleef de Hollandse Waterlinies vanaf het water met **DE LINIEPONT**

Deze pont vaart
tussen Werk aan
het Spoel - Fort
Everdingen -
Werk aan de
Groeneweg.

Bel ter plaatse
de schipper voor
een overtocht.

www.liniepont.nl

Ontdek verrassend Woudrichem!

Woudrichem is een mooi klein vestingstadje waar je heerlijk rond kunt lopen.

Een aantal ervaren **stadsgidsen** die graag meer vertellen over het verleden én heden van Woudrichem, staan voor u klaar. Het Stadsgidsengilde Woudrichem verzorgt op afspraak rondleidingen door de vesting Woudrichem. Tijdens de rondleiding vertelt de gids over de historische panden en vestingwerken. Ook de riviervisserij en de Hollandse waterlinie komen aan bod.

Het beklimmen van de Martinustoren behoort ook tot de mogelijkheden. Dit kan van april tot medio september iedere zaterdagmiddag van 13.00 tot 16.00 uur. Daarnaast kan voor groepen ook op andere tijdstippen en op afspraak de toren beklimmen worden.

Meer informatie? Kijk op: www.gidsenwoudrichem.nl

TUSSEN
LEK &
LINGE

Water als Wapen fietsen door het hart van de Waterlinies

Er zijn plekken waar je de geschiedenis alleen leest, en er zijn plekken waar je hem voelt – in het landschap, in je zintuigen, in elke vezel. Tussen Lek & Linge is zo'n plek. Hier begint of eindigt de onvergetelijke fietstocht Water als Wapen, een tweedaagse ontdekkingsstocht door het door water gevormde hart van de Hollandse Waterlinies en die je kunt vervolgen in de Kromme Rijnstreek.

Op de fiets ervaar je hoe land en water eeuwenlang samenwerkten als verdedigingslinie: kronkelende dijken door weidse uiterwaarden, inundatievelden die het landschap tekenen, forten, werken en sluizen vol slimme strategieën. Stop bij Fort Everdingen, Werk aan het Spoel of Fort bij Asperen en combineer je tocht met ontspanning aan de Linge.

Maak er een meerdaags verblijf van: overdag forten en vestingwerken vol cultuur en historie, 's avonds dineren aan het water en overnachten in een B&B, camping of in sfeervolle stadjes als Vianen of Leerdam. Geniet van streekproducten, rustige terrassen en de charme van het rivierenlandschap.

Tussen Lek & Linge komt de Waterlinie tot leven. Hier maak je van je fietstocht een belevenis!

Plan jouw *Water als Wapen*-beleving en scan de QR-code om te beginnen.

www.bezoeklekenlinge.nl

FOTO: JURIAN DEN BESTEN

FOTO: ABE IJONKER

Vestingdriehoek

Aan de Waal en de Merwede liggen de vestingen Woudrichem en Gorinchem, Slot Loevestein en Fort Vuren. Samen vormen zij de Vestingdriehoek, die sluisen, rivieren en het achterliggende land moesten beschermen. Nu kun je hier volop genieten van gave vestingstadjes, kasteelverhalen en het prachtige rivierenlandschap.

Rondje pontje

De veerpont is hét vervoersmiddel in de Vestingdriehoek. De elektrische pontjes zetten je zo over van de ene naar de andere hotspot in de Vestingdriehoek. Met de dagkaart van Riveer is dat ook nog eens heel voordelig. Voor € 6,82 p.p. vaar je de hele dag tussen Fort Vuren, Slot Loevestein, Woudrichem, Gorinchem én de Biesbosch.

Podcast Over Het Water

Stap aan boord bij Riveer voor een unieke tocht door de Vestingdriehoek. Luister onderweg naar de podcast Over Het Water. Hugo de Groot vertelt over zijn reis naar Loevestein en veldmaarschalk Wirtz beveelt het land onder water te zetten. Maar wat vinden de boeren daarvan?

Vesting Gorinchem – Mooiste vestingstad van Nederland

Gorinchem is in 2021 door de ANWB uitgeroepen tot de allermooiste vestingstad van Nederland. In het Rampjaar 1672 werd Gorinchem een belangrijke vestingstad in de Oude Hollandse Waterlinie. Water werd toen voor het eerst op grote schaal ingezet als verdediging tegen de Fransen. Ook in de Nieuwe Hollandse Waterlinie bleef Gorinchem een strategisch bolwerk. De kruitmagazijnen, bastions, grachten, havens, molens, kazemat, arsenaal en kanonnen herinneren nog steeds aan dit turbulente verleden. Sommige vestingonderdelen hebben een nieuw leven gekregen. In de Kruitmagazijnen zijn regelmatig exposities en in de Caponnière (bomvrije geschutplaats uit 1893) geniet je van heerlijke koffie, wijn of speciaalbiertjes. Gorinchem is ook het perfecte startpunt voor mooie wandel- en fietstochten langs de Linge, Maas en Waal.

Vesting Woudrichem - Pittoreske vesting

Ook Woudrichem, of Woerkum zoals de bewoners zeggen, was een vestingstad in de Oude én de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Samen met Gorinchem en Loevestein moest het de rivier de Waal afsluiten voor de vijand. Loop je door de vesting, dan voel je het verleden. De gave bastions, ravelijnen, wachthuis, Arsenaal, kazematten,

Heen môtte betale en weer weer

Tussen Woudrichem en Slot Loevestein vaart een klein fiets/voetveer. Op verzoek zet de schipper je over; de leukste manier om heen en weer te varen! Hier vind je ook een informatiepunt en 't Koffiehûske met een fantastisch terras aan de Afdamde Maas. Terwijl je geniet van verse koffie, fris of ijs zie je de boten over de rivier voorbijkomen. Bekijk het vaarschema op voetveerwoudrichem.nl.

Gevangenpoort, waterwerken en havens geven deze stoere vesting zowel karakter als charme. Dwaal langs de eeuwenoude gevels, bezoek de historische haven of beklim de Martinustoren. Voor gezinnen is er een interactieve speurtocht met QR-codes vol leuke verhalen over de vesting. In de omgeving kun je ook heerlijk wandelen en fietsen.

Slot Loevestein – Icoon aan de Waal

Wie kent niet het verhaal van de boekenkist? Hugo de Groot wist in 1621 te ontsnappen uit de Staatsgevangenis Loevestein in een boekenkist. Maar Loevestein is nog zoveel meer!

Heel strategisch ingeklemd tussen de Maas en Waal bouwde ridder Dirc Loef van Horne hier bijna zes eeuwen geleden zijn kasteel. Diezelfde ligging was ook de reden dat het middeleeuwse kasteel werd uitgebouwd tot een vesting met aarden wallen en dubbele grachten, die zowel in de Oude als in de Nieuwe Hollandse Waterlinie werd opgenomen. In het 'straatje van Loevestein' met de rijen soldatenbarakken en Commandantwoning waan je je nog steeds in een 17e-eeuwse vesting.

Slot Loevestein is nu een museum en het hele jaar open. Ontdek de vesting met '1001 bommen en granaten'; leer musketschieten, laat buskruit ontploffen en zet de vesting onder water met het waterspel.

Fort Vuren – Trendy eten & slapen

Fort Vuren is pas in 1844 gebouwd om de Vestingdriehoek te versterken. Het historische torenfort is nu een gastvrije locatie waar je kunt overnachten in een trendy B&B, luxe Fortlodge of echte bunker. Of slapen onder de sterren op de kampeerplaats. Voor fietsers en wandelaars zijn er verschillende (struin)routes rond het fort. Na een actief dagje buiten staat er een lekker drankje, lunch of diner klaar in het restaurant of op het gezellige terras.

Ga ook eens op pad met een gids. Tijdens een rondleiding hoor je alles over de geschiedenis van het fort en kom je in het 'Petit Musée' interessante objecten tegen.

Ontdek meer!

Fort Vuren

Het fort aan de horizon: “een plek waar uitzicht leidt tot inzicht”

Midden in het landschap van rivier, uiterwaarden en historische vestingwerken ligt Fort Vuren, een plek waar verleden, heden en toekomst samenkomen. Een plek waar je even vertraagt. Waar ruimte ontstaat voor ontmoeting, verbeelding en nieuwe perspectieven. Binnen de veilige muren van het fort vind je rust, warmte en geborgenheid. Buiten openen lucht en water letterlijk de horizon. Hier word je uitgenodigd om verder te kijken; naar de wereld, naar elkaar en naar jezelf.

Fort Vuren is een plek waar mensen samenkomen om bijzondere momenten te beleven. Van intieme bruiloften en meerdaagse trouw-weekenden tot inspirerende vergaderingen, heisessies, bedrijfsuitjes en sfeervolle evenementen. Alles krijgt hier een unieke setting midden in het groen op een eiland. Het is een beleving waarin natuur, historie, gastvrijheid en creativiteit samenkomen.

Binnen de oude muren van het fort vind je ruimte voor ontmoeting, ontspanning en beleving. Geniet van culinaire lunches, diners en borrels in Restaurant Vurig. Overnacht in karaktervolle fort-kamers, lodges en groepsverblijven. Kom thuis

op onze camping en verblijf in onze romantische ingerichte tenten of neem je eigen tent mee. Ontdek een omgeving die uitnodigt om te vertragen en verder te kijken, tot de horizon reikt.

Op Fort Vuren vind je sfeervolle horeca, bijzondere verblijven, erfgoed, natuurbeleving en een wekelijkse programmering op zondag die uitnodigen tot ontdekken, genieten en samen beleven. Wandel langs de vestingwerken, geniet van het uitzicht over het water, ontmoet elkaar rond het vuur of kom simpelweg tot rust midden in het groen.

Fort Vuren beweegt mee met de seizoenen en creëert ruimte voor kwaliteit, authenticiteit en verbinding.

Ontdek Fort Vuren

Een plek vol verhalen.

Een plek om samen te komen.

Een plek om verder te kijken.

Fort Vuren, Waaldijk 29, Vuren
+31 (0)183 660950, info@fortvuren.nl
www.fortvuren.nl

Gorinchem:

vestingstad vol verhalen aan de Merwede

Waar historie en water samenkomen

Gorinchem is een stad die je blijft verrassen. Aan de Merwede, op de plek waar de Linge uitmondt, ligt deze charmante vestingstad als een parel binnen de Hollandse Waterlinies – sinds 2021 UNESCO Werelderfgoed. Hier speelde water eeuwenlang een hoofdrol in de verdediging van Nederland. De imposante vestingwallen en strategische ligging maken Gorinchem tot een tastbare herinnering aan dit unieke systeem van water als bondgenoot.

Dwalen door sfeer en geschiedenis

Zodra je de oude stadspoorten passeert, stap je een wereld vol karakter binnen. Historische straten, monumentale panden en gezellige pleinen vormen het decor voor een ontspannen ontdekkingstocht. Wandel over de stadswallen met uitzicht op de rivier of strijk neer bij de sfeervolle Lingehaven, waar het altijd bruist van leven.

Genieten, proeven en beleven

Gorinchem combineert historie, cultuur en natuur

met gezelligheid. In en om de binnenstad vind je unieke boetiekjes, hippe koffiebars en uitstekende restaurants, vaak met uitzicht op of gelegen aan het water. In de zomer zorgen evenementen en markten voor extra levendigheid.

Ontdek de vestingdriehoek

Gorinchem vormt samen met Woudrichem en Slot Loevestein de unieke Vestingdriehoek. Stap op de pont en ontdek hoe deze historische plekken met elkaar verbonden zijn door water en verhalen. Verken de vestingwerken, bezoek het iconische kasteel of fiets langs dijken en uiterwaarden waar natuur en erfgoed samenkomen.

De perfecte uitvalsbasis

Of je nu een dagje komt of een weekend blijft: Gorinchem is een ideale uitvalsbasis om de Hollandse Waterlinies te ontdekken. Hier ervaar je hoe verleden en heden samenkomen in een warme, gastvrije stad.

Meer weten? Kijk op www.mooigorinchem.nl

Ontsnap even aan de drukte en stap aan boord van het voet- en fietsveer tussen **Woudrichem** en **Slot Loevestein**!

Geniet van een ontspannen overtocht over de Maas, met een prachtig uitzicht over het water en de historische omgeving. Of je nu een dagje gaat fietsen, wandelen of gewoon wilt genieten van de natuur en cultuur, dit is de perfecte start van je uitje.

Ons veer vaart van februari tot en met november en ook tijdens de feestdagen staan we voor je klaar. Maak je bezoek compleet met een drankje op ons gezellige terras aan de Maas.

Bekijk de actuele vaartijden en meer informatie op:
www.voetveerwoudrichem.nl

boven 't gat
 vesting Woudrichem – Slot Loevestein

voet-fietsveer toeristen-informatie koffiehúúrke

OP WEG
 7 jaargang - editie nummer 1 - 2020
in de Zuidwaterlinie

OP WEG
 41 jaargang - editie nummer 1 - 2014
in de p...

OP WEG
 3 jaargang - editie nummer 1 - 2005
in de provincie

OP WEG
 2 jaargang - editie nummer 1 - 2005
in de provincie

NEEM GRATIS MEE!

NEEM GRATIS MEE!

NEEM GRATIS MEE!

OP WEG
 editie Groningen - Friesland - Drenthe

OP WEG

in de provincie

Wilt u adverteren in *Op weg in de provincie* of één van onze andere uitgaven? Neemt u dan contact met ons op om de mogelijkheden te bespreken. Bel 036 204 90 90 of mail naar info@rsmediagroep.nl

www.rsmediagroep.nl

Batterijen in de Bommelerwaard

In de Bommelerwaard liggen nog twee batterijen. Batterij onder Brakel ligt aan de zuidelijke Waaldijk en sloot de Waal, uiterwaarden en de Waaldijk af. De Batterij onder Poederoijen moest de toegang tot de Maas afsluiten: de afgedamde Maas met uiterwaarden en de Maasdijk. En het beschermdde de sluizen die nodig waren voor de inundatie van de Bommelerwaard. De batterijen waren berucht door de tijdrovende bouw. Het probleem was de zwakke ondergrond, waardoor ze een paar keer spectaculair verzakten.

Batterij onder Brakel – Rust & natuur

Deze batterij ligt tussen Brakel en Loevestein, vlakbij de Waal aan een rustige fietsroute. Het fort is niet toegankelijk, maar wel de moeite

waard om te ontdekken tijdens een mooie wandeling of fietstocht door het natuurgebied.

Batterij onder Poederoijen - Brasserie

De Batterij onder Poederoijen is wel vrij toegankelijk. Uniek aan de batterij is dat de originele toegangsbrug er nog is. Waar ooit de fortwachterswoning stond, is nu Brasserie de Buurman. Een heerlijke plek om te pauzeren met koffie, lunch of een vroege borrel tijdens een fietstocht. Voor feesten of vergaderingen kun je hier ook terecht. Het fort ligt tussen de dorpen Poederoijen en Giessen, aan een fietsroute die ook langs de Batterij onder Brakel, Fort Giessen en Slot Loevestein gaat.

Zaltbommel: Waar water geschiedenis schrijft...

Hanzestad Zaltbommel ligt op een plek waar water al eeuwenlang het landschap en het leven bepaalt. Rivieren, dijken en verdedigingswerken komen hier samen. Met het UNESCO-jubileumjaar van de Hollandse Waterlinies in 2026 is dit een mooi moment om dit erfgoed in Zaltbommel te ontdekken.

Wandelen langs Waterlinie-erfgoed:

Het Jordenpad is een bekend klompenpad dat door het open Rivieren landschap slingert. Tijdens deze route wandel je langs de Batterij van Poederroijen en de Batterij van Brakel, beide onderdeel van de Hollandse Waterlinies. Je loopt over dijken, langs uiterwaarden en stille paden waar geschiedenis voelbaar blijft.

Handelsstad Zaltbommel:

Zaltbommel is van oudsher een echte handelsstad. In de 13^e eeuw was de stad al een belangrijke handelsstad en in de 15^e eeuw groeide het uit tot een belangrijke stad in het Hanzenetwerk in samenwerking met Tiel en Maasbommel.

Hanzestad Zaltbommel:

In de historische binnenstad ontdek je de overblijfselen uit de Hanzetijd. Neem een kijkje in de eeuwenoude Sint-Maartenskerk, het Maarten van Rossumhuis, de middeleeuwse stadsmuur en ontdek de vele historische gevels. Hanzestad Zaltbommel bruist ook in 2026 nog steeds van economie en handel, wat zichtbaar

Hanzestad
Zaltbommel

is in het gevarieerde aanbod van winkels in de binnenstad. Bezoek het historische centrum met boetiekjes, terrassen en winkels, waarin duidelijk zichtbaar is dat Zaltbommel nog steeds een levendige handelsstad is.

Hanzeweekend:

In het derde weekend van juni, ontpopt Zaltbommel zich als Hanzestad. Bij de grootse lancering hiervan op 20-21 juni 2026, proef je het verleden, ontdek je de geheimen van de Hanze en ontdek je dat Hanzestad Zaltbommel ook in 2026 nog een bolwerk is waar economie en handel de levendigheid vormen in de historische binnenstad.

TIP: Ontdek de vier nieuwe wandelroutes waarmee je het Hanzeverleden van de stad ontdekt.

www.hanzestadzaltbommel.nl

In de Biesboschlinie

In het Brabantse deel van de Hollandse Waterlinies liggen drie prachtige forten die je kunt bezoeken: Fort Altena, Fort Bakkerskil en Fort Giessen. Hier ervaar je de echte Bourgondische gastvrijheid! De forten liggen vlakbij het Nationaal Park De Biesbosch; een unieke rivierdelta met getijde, wilgenvaldebossen, eilanden en krekken. Leuk om te combineren op een wandel-, fiets- of vaartocht.

Fort Bakkerskil - Smaakvolle B&B

Dit kleine fort ligt op de Kildijk, aan het inundatiewater van de kreek Bakkerskil. Het is tussen 1877 en 1879 gebouwd om de dijk en de Papsluis uit 1815 te beveiligen.

Deze waaiersluis is de meest zuidelijke hoofdinlaat-sluis voor de inundatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog bood het fort onderdak aan honderden soldaten, nu is het een bijzondere locatie om te overnachten. Het fort heeft luxe twee- en vierpersoonskamers in historische ruimtes, zoals de voormalige Kruitkamer, Remise of Officierskamer. De smaakvolle B&B is een ideale uitvalsbasis voor wandel-, fiets- en autotochten door het polderland van Altena en de natuur van de Biesbosch. In de zomermaanden geniet je op het gezellige terras van koffie met appeltaart of een heerlijke borrelplank. Een audiotour neemt je mee door de fascinerende geschiedenis van het fort.

Fort Altena - Events & Brasserie

Aan de A27 bij Sleeuwijk ligt Fort Altena. Hier liep vroeger de Route Impériale; de Napoleontische straatweg van Parijs naar Amsterdam. Fort Altena diende als afsluiting van de toegang Breda-Gorinchem en de Uppelsche Dijk. Tot in de Koude Oorlog had het fort samen met Fort Bakkerskil een speciale rol in de verdediging van Nederland. In een rondleiding vertellen de gidsen graag meer over deze 'geheime' periode.

Tegenwoordig is het een stuk gezelliger op het fort! In de Brasserie geniet je van lokale producten tijdens een borrel, lunch of high tea. Lekker om een wandel- of fietstocht door de Biesbosch en het land van Heusden en Altena mee te beginnen of eindigen. Op het terrein van maar liefst 8 hectare is alle ruimte voor je privé feest, bruiloft of bedrijfsevenement.

Wil je meer weten over het fort? In de toren is een kleine expositie te bezoeken. Of ga mee met één van de rondleidingen. Aanrader voor gezinnen; ga op stap met de waschvrouw!

Fort Giessen - Natuur & Educatie

Verscholen in het dorp ligt het natuurfort Fort Giessen. Het fort moest een directe aanval op de vesting Woudrichem voorkomen en beschermde met zijn geschut de zuidelijke Maasdijk. Na de

Eerste Wereldoorlog werd de hoofdverdedigingslijn in het Land van Altena verlegd. Fort Giessen was niet meer functioneel en werd in 1926 als vestingwerk opgeheven.

Fort Giessen is meestal gesloten, maar eens per maand is er een Open Dag met leuke activiteiten voor gezinnen (april t/m september). Dan beleef je hoe de soldaten leefden in de Eerste Wereldoorlog en kom je langs kruitkamers en latrines. Met een trekpuntje over de gracht kom je in het educatiepark WO1 met een loopgraaf. In remise C is nog een kanon uit 1894 te bewonderen; uniek in Nederland! Rondom de fortgracht kun je een mooie wandeling maken over het Koekoekspad.

Ontdek meer!

B&B Fort Bakkerskil

Uniek overnachten aan de rand van de Biesbosch!

Stap binnen bij Fort Bakkerskil waar historie, gastvrijheid en comfort samenkomen. Ons familiebedrijf, gelegen aan de rand van de Biesbosch, biedt een onvergetelijke ervaring met knusse, stijlvol ingerichte kamers waar je je thuis voelt. Bovendien hebben we van april t/m september een heerlijk terras waar je kunt genieten van een drankje en een hapje!

Volg onze speciale wandelroute, waar QR-codes je meenemen door de fascinerende geschiedenis van het Fort. Ontdek de Biesbosch, het waterliniepad met de prachtige wandel- en of fietsroutes. Wist je dat het Fort onderdeel is van Unesco werelderfgoed en de Nieuwe Hollandse Waterlinie?

Kildijk 143, 4255 TH Nieuwendijk
+31 6 45934892
info@fortbakkerskil.nl
www.fortbakkerskil.nl

Nieuwe toekomst

Ons klimaat verandert. Over de hele wereld wordt gezocht naar oplossingen om deze veranderingen tegen te gaan of hier ruimte voor te maken. Ook de Hollandse Waterlinies dragen hieraan bij. Bijvoorbeeld door waterbeheer, ruimte voor bijzondere planten en dieren en verkoelende recreatieplekken.

Wateroverlast en droogte

De Hollandse Waterlinies hebben hun militaire functie verloren, maar zijn zeker niet nutteloos geworden. Ooit beschermden ze ons land tegen vijandige troepen, nu helpen ze ons in de strijd tegen extreme droogte of neerslag. Door klimaatverandering heeft Nederland steeds vaker te maken met extreem weer: we moeten de klappen opvangen van droogte en hoosbuien. De waterlinies kunnen daarbij helpen. Bij veel neerslag kunnen de grote inundatievlaktes gebruikt worden als waterbekken. In tijden van droogte kan dat water weer ingezet worden voor akkers en graslanden.

Het gebied Molenkade aan de Diefdijk geeft een beeld van hoe een geïnundeerd waterliniegebied er vroeger uit zou hebben gezien. Nu zorgt het inundatieveld ook voor extra waterberging. De vele planten en dieren voelen zich goed thuis in dit natte gebied en je kunt er ook nog heerlijk wandelen.

Ecologische functie

Na de Tweede Wereldoorlog verloren de forten hun militaire functie. Sommige forten veranderden in afgesloten gebieden waar de natuur haar gang kon gaan. Aan het beheer werd nauwelijks iets gedaan. De bouw van de forten zorgt voor veel afwisseling: wallen, grachten, beplanting en

gebouwen bieden variatie in hoog en laag, nat en droog, zon en schaduw, wind en luwte. Daardoor leven er nu allerlei bijzondere dieren, zoals diverse vleermuisensoorten, de ijsvogel, de roerdomp, de ringslang en de bittervoorn.

Een mooi voorbeeld is Fort Giessen. Dit natuurfort is meestal gesloten voor bezoekers, zodat de natuur er vrij haar gang kan gaan. In het fort vinden vleermuizen 's winters een veilig plekje waar het lekker donker en vochtig is, 's zomers leven ze in dode en levende bomen op het fortterrein.

Klimaatkansen

Ook voor de toekomst bieden de Hollandse Waterlinies klimaatkansen. Omdat het waterlinielandschap open bleef, is er nu volop ruimte voor recreatie, natuur, cultuur en landbouw. Door klimaatverandering is het steeds urgenter om ons aan te passen en klimaatopgaven in te passen in het landschap. Van ruimte om water op te slaan tot verkoelende recreatieplekken, natuurvriendelijke oevers en natte teelten: in de Hollandse Waterlinies is er plek voor.

De overgang van militaire verdedigingslinie naar de huidige functies heeft een nieuwe toekomst gegeven aan de forten en het landschap. De bedenkers van weleer hadden nooit kunnen voorzien dat de linie nu als zone van rust, ontspanning en onthaasting bijdraagt aan ons welzijn. Wat blijft is het verhaal van een even briljant als eenvoudige idee.

Ontdek meer!

Camping de Mosterdpot

Beleef het echte buitenleven bij Camping de Mosterdpot

Welkom bij Camping de Mosterdpot, prachtig gelegen aan de rand van Noord-Brabant in de uiterwaarden van de Merwede. Omringd door natuurgebied De Groesplaat en direct naast de historische vestingstad Woudrichem geniet u hier van rust, natuur en een unieke omgeving vol historie.

Word wakker met het geluid van fluitende vogels terwijl de eerste zonnestralen zacht over de uiterwaarden schijnen. Open uw tent of camper en ervaar direct het ontspannen vakantiegevoel aan het water. Terwijl u geniet van een vers kopje koffie in ons gezellige paviljoen, hoort u het rustgevende gekabbel van de Merwede en de bootjes die langzaam voorbij varen.

Onze kleinschalige seizoenscamping is geopend van 1 april tot 1 oktober en biedt ruime kampeerplaatsen voor tenten, caravans en campers, allemaal midden in het groen. Liever wat meer comfort? Dan kunt u ook verblijven in één van onze comfortabele stacaravans.

Vanaf de camping wandelt u in korte tijd naar de historische haven en sfeervolle binnenstad van Woudrichem. Deze bijzondere vestingstad is bekend van onder andere de film Oorlogswinter en de tv-serie Dokter Tinus. Vanaf de camping heeft u zelfs uitzicht op het bekende huis van Dokter Tinus.

Ook de historische haven met haar karakteristieke zalmschuitjes is absoluut een bezoek waard. Vanuit de vesting vertrekt bovendien de veerpont naar Gorinchem, een gezellige stad met een

prachtig historisch centrum, leuke winkels en sfeervolle festivals in de zomermaanden.

Daarnaast brengt de pont u eenvoudig naar Slot Loevestein, bekend van de beroemde ontsnapping van Hugo de Groot in de boekenkist.

De omgeving leent zich uitstekend voor recreatie in de buitenlucht. Maak prachtige fietstochten door Het Land van Heusden en Altena, ontdek de natuurgebieden van het Brabants Landschap of breng een bezoek aan de indrukwekkende Nationaal Park De Biesbosch.

Ook wandelaars en kanoërs kunnen hier hun hart ophalen. Er lopen mooie routes langs het Pompveld, door natuurgebied De Groesplaat en langs de historische Nieuwe Hollandse Waterlinie. Onderweg kunt u heerlijk ontspannen op het terras van Fort Altena of genieten van de gezellige sfeer in de vesting van Woudrichem.

En na een actieve dag is er niets mooier dan genieten van een prachtige zonsondergang op het Merwedestrاند naast de camping, terwijl de lucht langzaam kleurt boven het water.

Of u nu kiest voor ontspanning in de natuur, gezellige avonden bij het kampvuur of het ontdekken van de rijke geschiedenis van de omgeving: bij Camping de Mosterdpot beleeft u een heerlijke vakantie voor jong en oud.

Reserveer eenvoudig uw verblijf via www.demosterdpot.nl
Stadshaven 1, 4285 AZ Woudrichem

Agenda 2026

Open dagen Fort Giessen

Fort Giessen zet zes zaterdagen de deuren open. Ontdek het fort tijdens een dag vol activiteiten voor jong en oud: 18 april Lentefort | 16 mei Archeologiedag | 6 juni Sloopjesdag | 11 juli | 15 augustus | 12 september Open Monumentendag. Bekijk het programma op fortbijgiessen.nl.

Beklim de Martinuskerk in Woudrichem | april-sep

Elke zaterdagmiddag van 4 april 2026 t/m 5 september kun je de Sint-Martinuskerk bekijken én beklimmen. Waag jij je aan de 196 treden omhoog? Eenmaal boven wacht je een prachtig uitzicht over de rivieren! Gewoon kijken en luisteren naar het orgel kan ook. Kijk op biesboschlinie.com.

FAIR op het SPOEL | 24 mei

Kunst & Natuur Fair op Werk aan het Spoel. Kom genieten van een sfeervolle dag vol muziek, creatieve kramen en verrassende proeverijen. Ontdek unieke kunstwerken en handgemaakte natuurproducten! Veel van de kunst is te koop, dus wie weet hangt er straks iets moois bij jou aan de muur. Kijk op werkaanhetspoel.nl.

Op stap met de waschvrouw | 6 juni, 19 juli & 16 aug

De waschvrouw deed de was van de soldaten en dat was een hele klus! Ook verkocht ze wat zoekigheden en een hartversterkertje. Op Fort Altena kun je met haar op stap en ervaren hoe het leven op de forten er anno 1880 uitzag. Meer info op brabantslandschap.nl.

Lek in de verdediging | 1e zondag van mei-aug

Een spannende rondleiding langs schuilplaatsen en door loopgraven. Vanaf Werk aan het Spoel vaar je over de Lek met het Liniepontje naar Werk aan de Groeneweg. Lopend én varend door het Linieland hoor je de verhalen van de waterlinie in dit gebied. Reserveren via werkaanhetspoel.nl.

Er is nog veel meer te beleven in de Hollandse Waterlinies. Check de actuele agenda op:

hollandsewaterlinies.nl/nl/agenda

Hippiefestival Gorinchem | 3–5 juli

Kom naar Gorinchem en beleef het vrije festival-gevoel aan de Merwede, Buiten de Waterpoort. Met hippiemarkt, old school busjes, kamperen aan het water en een warme sfeer van verbinding, op een unieke plek waar vesting en waterlinie samenkomen. Kijk op moogorinchem.nl.

Waterkracht! | juli-november

Op 26 juli is het precies vijf jaar geleden dat de Hollandse Waterlinies UNESCO Werelderfgoed werden. Dit gaan we groots vieren met het Nederlands Watermuseum, Fort Pannerden, Slot Loevestein, DeelfietsVeluwe/Veluwe Actief, het Waterliniemuseum en vele andere Gelderse organisaties. Met Waterkracht! geven we in 2026 ruimte aan het belang van de waterlinies in het verleden, het heden en de toekomst. Meer info op watermuseum.nl.

Visserijdag Woudrichem | 29 augustus

Woudrichem verandert in de oude vissersstad van weleer! Hoogtepunten zijn de authentieke vissersvloot, gerestaureerde vishaler, olde ambachten zoals touwslaan, smeden, klompen maken en vistechnieken. Op de terrassen dein je gezellig mee op de muziek van diverse visserskoren. evenementen-woudrichem.nl

SPOEL Festival | 30 augustus

Het meest relaxte festival van Nederland. Lekker nazomereren met nieuwe muziek, theater, kunst en cultuur in een levend monument, dat is SPOEL. En de kids neem je gewoon mee. De toegang bepaal je zelf met 'Pay what you can'. Kijk op werkenhetspoen.nl.

Open Monumentendag | 12 & 13 september

Veel forten zijn dit weekend gratis te bezoeken, vaak met extra activiteiten. Ga eens een kijkje nemen op een fort bij jou in de buurt en ontdek het bijzondere verhaal van dit unieke werelderfgoed. Je vindt ze op forten.nl.

FortGlow

In het najaar keert FortGlow terug op GeoFort. Met een stormlampje in de hand ga je op expeditie over het forteiland. Bunkers, oude bomen en de fortgracht komen stap voor stap tot leven. Onderweg hoor je verhalen over de geschiedenis van het fort en geniet je van culinaire verrassingen. Je sluit af met heerlijke gerechten in de monumentale kazerne. Houd de website in de gaten voor de data: geofort.nl/fortglow.

Gorcumse gezichten

Faces of Gorcum

...sche 'Gorcumer'? De geschiedenis
...ch vaak tegen de buitenwereld heeft
... ook onderling verdeeld is geweest.
... van de stad strijdbaardig, standvastig

What characterizes a typical 'Gorc
... a people that has often had to defen
... the outside world, but has also bee
... themselves. It makes the city's inn
... steadfast and resourceful.

... en je mee op reis door de lokale
... de en minder bekende verhalen

Faces of Gorcum (Gorcumse Gezi
... journey through local history, par

Gorcums Museum

Historisch & Eigentijds

In het hart van de allermooiste vestingstad van Nederland staat het Gorcums Museum. Een historisch en eigentijds museum, waar de geschiedenis tot leven komt en wisselende (kunst)exposities de bezoeker steeds opnieuw verrassen. Een plek waar jong en oud kan leren, ontdekken en doen.

Het verhaal van Gorinchem

Ontdek aan de hand van Gorcumse Gezichten hoe de stad is ontstaan en zich over de eeuwen heen heeft ontwikkeld. En maak in onze presentatie van Gorcumse Goederen kennis met uiteenlopende deelcollecties die verslag doen van de handelsgeest en bedrijvigheid van de stad.

Van verhalen over oude ambachten tot een lied gebaseerd op het dagboek van het Joodse tienermeisje Esther van Vriesland. En van kunstwerken van Gorcumse bodem tot het wereldwijd bekende verhaal over de Martelaren van Gorcum. In het Gorcums Museum vertelt de stad u zijn verhaal.

Actueel en verrassend voor jong en oud

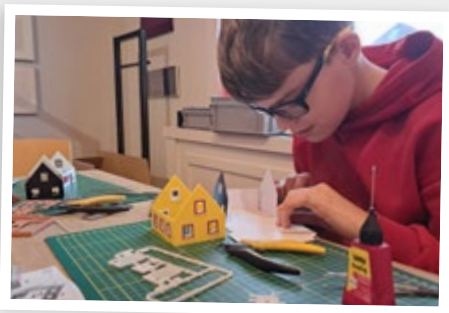
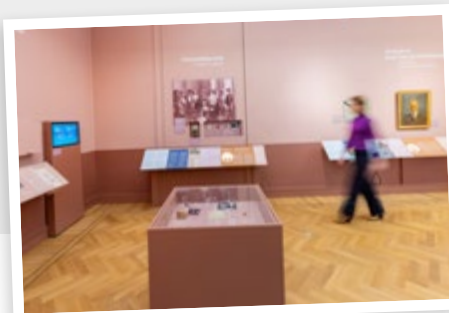
Het Gorcums Museum organiseert doorlopend wisselende exposities, waarbij met hedendaagse kunst op een thema wordt ingespeeld. Vaak is er een link met Gorinchem te vinden door samenwerking met lokale partijen.

Tijdens onze wisselexposities doet de zolder van het museum dienst als doerimte. Aansluitend op het thema of de gebruikte technieken in de tentoonstelling kunnen kinderen hier na een bezoek aan de tentoonstelling hun creativiteit de vrije loop laten gaan.

Bezoek onze website voor een actueel overzicht van onze exposities en activiteiten!

Gorcums Museum

Grote Markt 17, 4201 EB Gorinchem
www.gorcumsmuseum.nl / 0183 632821

Routes

Water als Wapen

Tweedaagse fietstocht door het verdedigingslandschap met forten, bunkers en dijken in de Kromme Rijnstreek en Tussen Lek & Linge.

Stap op de fiets en ontdek hoe water ooit het krachtigste wapen van Nederland was. Met de route Water als Wapen fiets je dwars door het verhaal van een slim ingericht landschap, waar land en water samen de vijand tegenhielden. Volg groene inundatievelden en indrukwekkende forten, met onderweg volop plekken om het verhaal achter het unieke UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies te ontdekken én om even af te stappen voor een hapje of drankje bij leuke horeca langs de route.

Fiets in jouw tempo: als tweedaagse tocht met een overnachting of verken de route in losse etappes. De routes voeren langs de fietsknooppunten door de Kromme Rijnstreek en het gebied Tussen Lek & Linge, met elkaar verbonden via het Liniepontje. Je kunt starten op elk willekeurig knooppunt. routesinutrecht.nl/wateralswapen

Belevingsroute Fort Pansterdam

Zet al je zintuigen open voor een natuurtocht rond Fort Pansterdam! Met een mooi routeboekje vol uitdagende opdrachten en weetjes ontdek je de ruige natuur rondom Fort Pansterdam. Al lopend krijg je meer informatie over het fort, de Klompenwaard, flora, fauna én de omgeving! fortpansterdam.nl

Rondje Woudrichem

Wandel door het groene Linielandschap, waar met het pontje over de Maas en beleef een afwisselende tocht vol natuur en historie. Onderweg geniet je van rivierzichten, historische dijken, natuurgebieden en kom je langs maar liefst vier waterliniewerken: de batterijen onder Brakel en Poederloijen, Vesting Woudrichem en Slot Loevestein. biesboschlinie.com

Tip! Bij de forten en infopunten haal je gratis de Routegids Hollandse Waterlinies Tussen Lek en Waal met de 10 mooiste wandel- en fietsroutes in dit gebied. Nog meer routes vind je op hollandsewaterlinies.nl

Schipper kan ik overvaren?

De pontjes varen niet altijd. Check voor je vertrek wanneer de pontjes varen.

- Liniepont: vanaf 2 mei. liniepont.nl
- Vestingdriehoek: mei t/m sep. riveer.nl
- Voetveer Woudrichem: vanaf 14 feb. voetveerwoudrichem.nl

Helden van de Hollandse Waterlinies

Vrijwilligers en ondernemers op de forten zijn onze helden! Zonder hen zou dit UNESCO Werelderfgoed voor ons gesloten blijven. Zij vertellen verhalen, zorgen voor beleving, verwennen ons met culinaire verrassingen en onderhouden de forten. We stellen een aantal helden voor.

Besmet met het fortvirus

Wim Hell is al sinds zijn jeugd geïntrigeerd door Fort Pannerden. Inmiddels is hij ruim negen jaar gids en vrijwilliger op dit stoere fort. Wekelijks vertelt hij vol overgave 'sterke verhalen' over het fort.

"In januari 2016 zag ik een advertentie: 'Stoer fort zoekt stoere vrijwilligers'. Dat sprak me enorm aan. Ik ben opgegroeid in Millingen en zag mijn hele jeugd die bult grond aan de overkant van de rivier, maar dat was onbereikbaar. Het heeft me altijd geïntrigeerd. Natuurlijk heb ik gereageerd op de advertentie en ik was gelijk besmet met het fortvirus. Ik vind het leuk om iets over te brengen op mensen. In ons soldatenmuseum hebben we helmen uit de

Tweede Wereldoorlog waarvan het embleem zwart is gemaakt. Het verhaal ging dat de Duitsers op het embleem mikten en soldaten daarom hun embleem zwart verfden. Of dit verhaal waar is weten we niet, wel dat er inderdaad schietoefeningen zijn geweest met het embleem. Dat zijn leuke verhalen om te vertellen!"

Mijn Fort: Fort Asperen

Mark Satijn is mede-eigenaar van Fort Events op Fort bij Asperen. Zijn favoriete plek op dit prachtige fort?

"Het liefst sta ik natuurlijk aan tafel bij de gasten. Maar ik ga af en toe ook even naar het dak van het torenfort. Daar heb je een geweldig uitzicht over het Betuwse landschap. Je ziet één rijtje huizen en verder de gracht, de Linge en veel natuur. In de verte staan nog wat molens. De rust die daarvan uitgaat..."

In de wintermaanden is het fort, met muren van anderhalve meter dik, het domein van de vleurmuizen. In de genieloods hebben we een

Wim Hell

Mark Satijn

horecagelegenheid met vergaderruimtes. Met onze brede menukaart geven we invulling aan ons motto 'eten op een hoger niveau, maar met een glimlach'. Anders gezegd: goed, maar niet te sjiek."

Gerard en Frits redden tekeningen uit Tweede Wereldoorlog

Spotprenten, propaganda en 'pin-ups': Duitse soldaten maakten tijdens de Tweede Wereldoorlog allerlei tekeningen in Fort Everdingen. Maar vocht dreigde ze voorgoed uit te wissen. In de 'bierkeller', de bar, tekenden soldaten op de muren. *"Uit onderzoek bleek dat de tekeningen meer zijn dan wat losse krabbels"*, vertelt vrijwilliger en gids Frits Feunekes. *"Ze laten verschillende periodes uit de Duitse geschiedenis zien."* Er staan regels over bierdrinken die populair waren voor de Eerste Wereldoorlog. Frits ontdekte dat er ook soldaten in het fort zaten van 40 tot 50 jaar oud. *"Die kenden die regels nog."*

Na de oorlog werden de tekeningen bedekt met witte kalk. Toen de kalk losliet, verschenen ze weer. Door het vocht bladderden de tekeningen af en dat ging steeds sneller. Frits en Gerard Walraven kwamen in actie. *"We probeerden genoeg geld bij elkaar te krijgen om ze te behouden."* En dat is gelukt!

Op everdingen.fortverhalen.nl kun je ze virtueel bekijken en de verhalen lezen. Liever in het echt zien wat de soldaten tekenden? Meld je dan aan op forten-honswijk-everdingen.nl.

Frits Feunekes

Waschvrouw fort Altena

Geheimen van de waschvrouw

Marjolein de Koning:

"Als gids op fort Altena wil ik mijn bevoegenheid overbrengen op mijn publiek en ze meenemen in het verhaal van de Hollandse Waterlinies. Dat doe ik als 'gewone' gids, maar sinds enige jaren ook als waschvrouw anno 1880. Toen hoorde er naast al die mannen ook één vrouw tot de compagnie: de waschvrouw."

Gidsen is zó leuk. En het kan op elke leeftijd. Je vertelt bij iedere rondleiding het basisverhaal over de Hollandse Waterlinies, maar telkens met ander publiek. En je mag je eigen accenten leggen. Vooral de interactie met jong en oud maakt het zo leuk. Mijn grootste waardering is als mensen na afloop zeggen: 'Dit was leuk! Ik kom terug en dan neem ik die en die mee.' Want dan heb ik mijn bevoegenheid weten over te brengen."

Ook vrijwilliger worden? Kijk op fortenvrijwilligersbank.nl wat bij je past.

**HOLLANDE
WATERLINIES**
UNESCO WERELDERFGOED

Vijf jaar UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies: uniek in de wereld en onvervangbaar

Vijf jaar geleden werd de Nieuwe Hollandse Waterlinie toegevoegd aan het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam. Sindsdien UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Alleen erfgoed dat uniek in de wereld is, krijgt deze erkenning. De Hollandse Waterlinies staan daarmee op dezelfde lijst als de Taj Mahal, Chinese Muur en Machu Picchu.

Twee linies

SAMEN ÉÉN
WERELDERFGOED

KOM ONTDEKKEN!

www.hollandsewaterlinies.nl